

Ivana Paula Gortan-Carlin
Ivona Orlić

PONUDA I POTRAŽNJA AUTENTIČNOSTI U GLAZBENOTURISTIČKOM DOŽIVLJAJU ISTRE: CESTE GLAZBENOTRADICIJSKIH MANIFESTACIJA

Dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti
I. M. Ronjgova 1, HR-52100 Pula
igcarlin@unipu.hr

UDK 338.48(497.571)
Prethodno priopćenje
Primljeno: 2. 10. 2013.
Prihvaćeno: 11. 12. 2013.

Dr. sc. Ivona Orlić
Etnografski muzej Istre/Museo etnografico dell' Istria
Trg Istarskog razvoda 1257 br.1, HR-52000 Pazin
ivona@emi.hr

Ovim se radom želi sagledati mogućnost implementacije autentičnosti i glazbene tradicije u specifičan oblik kulturnog turizma – glazbenog turizma. Predlažu se ceste glazbe po uzoru na vinske ceste i ceste maslinova ulja. Nudi se spoj glazbe, domaćeg ambijenta (mjesto) i obilazak Istre pod nazivom – ceste glazbenotradicijskih manifestacija. U članku se donose rezultati anketnog istraživanja vezani uz tradicijsku glazbu te se propituje potreba turista za autentičnošću turističkoga glazbenog proizvoda.

Ključne riječi: autentičnost; kulturni turizam; glazbeni turizam; glazbenotradicijske manifestacije; ceste glazbe; istarska glazba.

1. Uvod

Cilj je rada prikazati važnost turizma u očuvanju tradicijske glazbene baštine Istre, ali i obrnuto; ispitati koliko je istarsko glazbeno naslijeđe bitna komponenta u kulturnoturističkoj ponudi Istre. U simbiozi kulture i turizma, koja se često imenuje kao kulturni turizam/turizam baštine/turizam kulturne baštine, poku-

šale smo ponuditi kulturni doživljaj koji bi trebao miriti i zadovoljiti potrebe i turista i domicilnog stanovništva te turističkih i kulturnih djelatnika. U radu se predstavlja i novoosmišljeni *brand* ceste glazbe, odnosno ceste glazbenotradicijskih manifestacija kao podvrsta turističkog proizvoda ceste glazbe koji proizlazi iz *benchmarkinga*, osobnih istraživanja i anketiranja tijekom dvije ljetne sezone (2008. i 2009.) kako bi se istražila potreba za doživljajem koji obuhvaća i glazbu i tradiciju.

2. Definiranje osnovnih pojmova

2.1. Turizam

Turizam je danas jedna od najvažnijih industrijskih grana u svijetu. U svjetskoj ekonomiji turizam vrednuju kao drugi najvažniji globalni ekonomski fenomen, nakon energetskog sektora, a na istoj razini s automobilskom industrijom. Predviđa se da će u prvim desetljećima 21. stoljeća 800 – 900 milijuna ljudi putovati zbog turizma¹.

Boris Vukonić i Ksenija Keča turizam definiraju u kontekstu dokolice kao „...skup aktivnosti, privrednih i neprivrednih, koje sudjeluju u alimentiranju te potražnje različitom robom i uslugama i koje na svoj način dokazuju tezu o potrošačkom karakteru dokolice, bez obzira na to koje ponašanje prevladava: produktivno ili neproduktivno“².

Ante Dulčić preciznije definira turizam prema njegovim pojedinačnim, posebnim i općenitim aspektima. Pojedinačni aspekt polazi od čovjeka putnika koji putuje i boravi izvan domicila i naziva se turistom. Posebno određenje pojma turizam definira prema izdvojenom kriteriju (nautički, obiteljski, kulturni...), a općenito turizam određuje kao globalni fenomen i bitno obilježje vremena u kojem živimo³.

Marco Aime, talijanski antropolog, opisuje turizam ponajprije kao formu susreta u kojemu uvijek lokalni stanovnik prihvaća turiste. Naglašava kako svaki susret oživljava dinamične relacije između pojedinaca drugačijih kultura, između turista i krajolika ili monumenata kojima se divimo⁴.

Na tim ćemo definicijama temeljiti svoj rad. Dakle, turizam je susret različitih kultura, domicilne kulture (koja želi prezentirati svoj kulturni identitet, a u

¹ Aime, 2007: 3.

² Vukonić, Keča, 2001: 15.

³ Dulčić, 2001: 3.

⁴ Aime, 2007: 3.

našem slučaju kroz glazbu) i kulture turista (koji želi doticaj s autentičnom kulturom mjesta u koje je doputovao).

Takvu mogućnost nudi suvremeni ili novi turizam.

2.2. Suvremeni ili novi turizam

Prema nekim autorima⁵, suvremeni ili novi turizam reakcija je na negativnosti masovnog turizma. Tajnik Svjetske turističke organizacije dr. W. Pahr 1989. godine u svom je inauguralnom govoru u Parizu, govoreći o novom turizmu kao zamjeni za masovni turizam, odredio i njegove značajke: fleksibilnost, segmentacija i iskustvo s autentičnijim odmorom⁶.

Novi turizam naziva se još i turizam specijalnih interesa, odnosno segmentirani turizam, koji nije u opreci s masovnim turizmom jer i novi turizam može biti masovan. Cilj novog turizma nije otkloniti ili uništiti masovni turizam nego osloboditi ga nepoželjnih svojstava te mu ponuditi humaniji izgled i individualni pristup. Eduard Kušen smatra da se trend novog turizma izjednačava s autentičnim iskustvom, kontaktima s lokalnim stanovništvom, uživanjem u izvornoj sredini sela ili u planinama uz ponudu sportske rekreacije⁷. U skladu s novim poimanjem turizma postoje razne podjele i klasifikacije. Izdvojit ćemo samo one dijelove koji su bitni za interpretaciju kulturnog turizma. Za ovaj članak zanimljiva je podjela na sljedeće:

- Lokalne i regionalne resurse koji privlače turiste:
  - a. Prirodni turistički resursi (plaže, planine, jezera...)
  - b. Kulturno-povijesna baština u turizmu (folklor i tradicija, rukotvorstvo, muzeji...)
  - c. Klimatski uvjeti (temperatura, količina padalina...)
  - d. Infrastruktura (prijevoz, izvori energije...)
  - e. Turističke usluge i sadržaji (smještaj, usluge prehrane, rekreacija i zabava...)

- Pregled uobičajenih naziva za turizam vezanih uz turističke atrakcije (od 22 vrste turizma navest ćemo samo tri):
  - a. Ruralni ili seoski (turizam na seljačkim gospodarstvima, vinogradarski...)

⁵ Kušen, 2002. Vukonić, 1994.

⁶ Vukonić, 1994: 115.

⁷ Kušen, 2002:13.

- b. Kulturni (arheološki, dvorci, muzeji, glazbeni...)
  - c. Gastronomski (nacionalna jela, regionalna jela, enološki)
- Prilog detaljnoj turističkoj klasifikaciji atrakcije, kulture života i rada:
- a. Folklor (narodni melos, plesovi, običaji, legende, urbane legende...)
  - b. Rukotvorstvo (narodne nošnje, proizvodi od kože, lončarski proizvodi, proizvodi od drva...)
  - c. Tradicijsko građenje i uređenje vrtova (ruralna arhitektura, tradicijski vrtovi)
  - d. Tradicijski obrti (bačvari, kovači...)
  - e. Vinarstvo i gastronomija (vinogradarsko područje, sortno vino, vinorodni kraj...)
  - f. Gastronomija (specijaliteti, regionalna osnova)
  - g. Ugostiteljska tradicija (turistička destinacija, ugostiteljski objekti, kućna radinost)⁸.

Iz nekoliko navedenih primjera klasifikacije i sistematizacije novoga oblika turizma vidimo da kulturni turizam pripada vrsti turizma u kojoj etnolozi, (etno)muzikolozi i djelatnici sličnih struka mogu dati svoj doprinos. Kulturni je turizam u svom začetku bio tek usputna ponuda koja je upotpunjavala osnovnu ponudu, dok je sa sadašnjega gledišta kultura postala osnovna ponuda ili atrakcija određene destinacije. Dakle, u kulturni se turizam svrstavaju: folklor i tradicija, rukotvorstvo, muzeji, arheološka nalazišta, dvorci, glazbene manifestacije, nacionalna jela, regionalna jela, enološka ponuda, kulturne manifestacije, igre, smotre, festivali, izložbe, likovne kolonije, skupovi, zabavni programi, spomenici kulture, pučka kultura, stanovanje i prehrana, pučki običaji, pučke igre, pučko stvaralaštvo, poljoprivredni radovi i alati...

2.3. Turizam baštine/kulturni turizam

Pod pojmom baština (*heritage*) podrazumijeva se ukupnost vrijednosti dobara i nasljedstva čija je kvaliteta neujednačeno mjerljiva, a određena grupa ljudi nasljeđuje je iz prošlosti. Turizam baštine (*heritage tourism*) bazira se na seriji slika (zamisli) uzetih iz selekcioniranih predmeta, poredanih dijakronijski u odnosu na određeni lokalitet spajajući i interpretirajući prošlost i sadašnjost⁹.

⁸ Usp: Kušen, 2002.

⁹ Simonicca, 2004: 48.

Neovisno o tome govorimo li o turizmu baštine ili o kulturnom turizmu, pojam sadrži mogućnost upoznavanja turista s onim što određeni lokalitet (seoski, gradski, regionalni, državni) čini zanimljivim i originalnim iz područja umjetnosti i/ili kulture i/ili povijesti.

Boris Vukonić, s obzirom na odnos kulture i turizma, pokušava uskladiti termine kulturni turizam i kulturalni turizam. Objašnjava da su oba pojma prijevod izraza *cultural tourism*, koji tumači oblik turizma u kojem dominiraju sadržaji kulture i kulturna motivacija. Uočava da naš nezgrapni prijevod i u originalu zvuči neadekvatno te da se u stranoj literaturi o turizmu sve češće upotrebljava termin *heritage tourism*, koji mi prevodimo kao turizam baštine. Autor je istaknuo tri međusobna odnosa turizma i kulture:

- a) kao osnovni motiv dolaska turista kultura se dovodi u sadržaj novih oblika turizma
- b) kao sporedni motiv dolaska turista, usputni ili marginalni doživljaj turista
- c) kao susret kultura domaćina i gostiju¹⁰.

Etnologinja Danijela Angelina Jelinčić turizam baštine objašnjava različitim definicijama toga pojma, ovisno o točki gledišta. Navodi da Fyall i Garrod turizam baštine objašnjavaju kroz ekonomsku aktivnost koja se služi sociokulturnim resursima kako bi ostvarila profit i privukla turiste, dok Zeppal i Hall smatraju da se turizam baštine zasniva na nostalgiji za prošlošću i želji za različitim kulturnim iskustvima. Sama autorica zaključuje da se u literaturi vrlo često preklapaju definicije termina turizam baštine i kulturni turizam. Ipak, turizam baštine definira kao „...vrstu turizma koja je orijentirana na upotrebu kulturnih dobara kao izvora turističkih prihoda“¹¹. Zaključuje da je kulturni turizam širi pojam od turizma baštine. Pozitivni su aspekti turizma baštine gospodarski i društveni učinak te pomoć u očuvanju kulturne baštine i obnovi turizma. Autorica naglašava da „... u kontekstu održivog razvoja treba voditi računa o brojnim elementima kao što su konzervacija kulturnih resursa, točna interpretacija resursa, autentično iskustvo posjetitelja te stimulacija prihoda od kulturnih dobara“¹².

Kulturni turizam poseban je oblik turizma koji toj gospodarskoj grani nudi dugoročnu kulturnu prednost. Prema podacima Svjetske turističke organizacije (WTO), 37% svih međunarodnih putovanja uključuje neki oblik kulturnog turizma, a godišnje se, do 2020. godine, predviđa porast potražnje za tim oblikom turizma za 15%. Damir Demonja kulturni turizam definira kao poseban oblik

¹⁰ Vukonić, 1994: 150.

¹¹ Jelinčić, 2010: 39.

¹² Jelinčić, 2010: 40.

turizma u kojem su posjeti osoba izvan mjesta stalnog boravka „...djelomično ili u cijelosti motivirani interesom za povijest, umjetnost, naslijeđe ili stil života lokaliteta, regije, grupe ili institucije“¹³.

Moderni turist, osim odmora, traži zadovoljenje svih osjetila u destinaciji koju namjerava posjetiti. Te se potrebe očituju u obliku traženja autentičnosti destinacije.

2.4. Autentičnost u turizmu

Prema turističkom rječniku, „... autentično se pojavljuje kao simbol i rezultat socijalne konstrukcije turističkih atrakcija, a ne kao objektivna zbilja i izvorni predmet...“¹⁴.

Mišljenja smo da upravo autentičnost određenog sadržaja omogućuje receptivnoj zemlji kvalitetu turističke ponude te različitost i jedinstvenost kao glavnu atrakciju. Tradicijska glazba kao jedan od mogućih segmenata ponude kulturnog turizma postaje atraktivna u trenutku kada je karakteristična za mjesto ili regiju u kojoj se nalazi posjetitelj, odnosno kada glazba postaje ekskluzivnost određenoga podneblja. Međutim, neminovno je da se tradicija kao statična komponenta u doticaju s turizmom kao vrlo dinamičnom komponentom mijenja. Moguće je da se tradicija mijenja, odnosno izmišlja ili stvara, upravo radi turizma¹⁵. Transformacija tradicijske kulture neminovna je proces. Usklađivanje tradicije s potrebama turizma, koji za posljedicu ima ekonomski profit domicilnog stanovništva, globalni je trend koji se može iščitati i na području Istre. Primjerice većina se kulturnih manifestacija, bile one prehrambene, glazbene, dramske..., organizira u ljetnim mjesecima.

Upravo je problem autentičnosti i dvojba je li ona nužna ili je zapravo neostvariva ponovno ukazala na potrebu suradnje između etnologa, (etno)muzikologa i turističkih djelatnika.

Jelinčić se ne slaže sa stavom da razne pojave koje egzistiraju u zajednici i njihove proizvode treba smatrati kvalitetnima isključivo po kriteriju autentičnosti. Autentičnost izjednačuje s točnom prezentacijom prošlosti na osnovi sačuvanih duhovnih ili materijalnih ostataka. U kontekstu turizma često takva interpretacija i prezentacija prošlosti ne zadovoljava turiste. Jelinčić smatra da ostatke prošlosti treba iskopati i upotrijebiti u skladu sa suvremenim stavovima i vrijed-

¹³ Demonja, 2006: 12.

¹⁴ Vukonić, Čavlek, 2001: 27.

¹⁵ Jelinčić, 2006: 167.

nostima, dakle interpretirati u skladu s novim vremenom. Interpretacija tradicije radi atraktivizacije turističke destinacije može biti falsificirana, što može dovesti do napetosti i konflikata unutar domicilnog stanovništva ako ono osjeti da se njegova kultura i povijest neprikladno prezentiraju. Prikazivanje iskrivljene „autentičnosti“ kulture nije opravdano ako dolazi iz područja turističkog marketin-ga. Međutim, ako takva potreba proizlazi iz lokalne zajednice, Jelinčić je smatra opravdanom. Opravdava je zato što autentičnost svoje novo lice ne fokusira na statičnom i objektiviziranom statusu već na kompleksnom procesu dijaloga i posredovanja¹⁶.

Kjell Olsen u članku pod naslovom *Autentičnost kao koncept u istraživanju turizma* objašnjava autentičnost kao aktivnosti u turizmu koje pokušavaju stvoriti autentično iskustvo animirajući ljude da ne budu samo promatrači. Autentičnost u turizmu zahtijeva mijenjanje uloge turista¹⁷. On smatra da je jedina moguća turistička autentičnost ona u kojoj nema mogućnosti za odustajanjem, primjerice skok padobranom.

Ning Wang se u članku *Preispitivanje autentičnosti u turističkom iskustvu* poziva na MacCannella, koji sredinom 70-ih godina prošloga stoljeća uvodi pojam autentičnosti u istraživanju motivacije i iskustva turista. Međutim, njegovu koncepciju autentičnosti (nemogućnost turističkog doživljaja autentičnosti) prihvaća samo donekle i smatra je relevantnom samo za neke vrste turizma, kao što su etnički, povijesni i kulturni turizam koji uključuju prikaz prošlosti. Wang naglašava da je takav koncept ograničeno primjenjiv i da ne može imati središnju važnost u studijima turizma. Postoji mnogo područja u turizmu čije motivacije i iskustva ne možemo objasniti pomoću pojma autentičnosti/izvornosti, poput posjeta prijateljima i rođacima, turizma sunca i mora, krstarenja, posjeta *Disneylandu*, osobnih hobija poput kupovine, ribarenja, lova, sporta...¹⁸

Wang smatra da se složenost koncepta autentičnosti u turističkom iskustvu ne može obrazlagati i tumačiti prema pojmu autentičnosti koji se koristi u muzejima (dokazana autentičnost opravdava visoku cijenu eksponata). Zato nudi podjelu na tri tipa autentičnosti u turističkom iskustvu:

1. Objektivna autentičnost kao reakcija na autentičnost originala. U skladu s tom pretpostavkom vjerodostojnost iskustva u turizmu izjednačava se s epistemološkim (spoznajnim) iskustvom autentičnosti izvornika.

¹⁶ usp. Jelinčić, 2006; Jelinčić, 2010.

¹⁷ Olsen, 2002: 160.

¹⁸ Wang, 1999: 349.

2. Konstruktivna autentičnost odnosi se na konstrukciju autentičnosti koju su turisti sami stvorili kao projekcije ponuđenih predmeta putovanja, u kontekstu njihovih očekivanja, preferencija, vjerovanja. Postoje različite verzije autentičnosti unutar istog objekta. Sukladno tome, vjerodostojnost iskustva u turizmu i autentičnost predmeta putovanja sastavni su elementi istog procesa. U tom smislu autentičnost predmeta putovanja simbolička je autentičnost.
3. Egzistencijalna autentičnost odnosi se na potencijalno egzistencijalno stanje postojanja koje će se aktivirati kroz turističke djelatnosti. Prema tome, autentična iskustva u turizmu dostižu se aktiviranim egzistencijalnim stanjem bivstvovanja unutar procesa turizma. Egzistencijalna autentičnost nema nikakve veze s autentičnošću predmeta putovanja¹⁹.

Sličnu podjelu zastupa i Hongyan Jia, koji tvrdi da se autentičnosti u turizmu mogu sumirati u četiri vrste teorija – stvarna autentičnost, konstruirana autentičnost, postmoderna autentičnost i egzistencijalna autentičnost. Svaka od tih teorija ima različit stav o autentičnosti turističkog doživljaja (ili autentičnim doživljajima) i autentičnosti predmeta razgledavanja²⁰.

Sukladno tome, budući da je autentičnost jedan od bitnih motiva putovanja, iz promišljanja o autentičnosti u glazbi proizlazi sljedeće:

- da se stvarna glazbena autentičnost nalazi u izvornoj tradicijskoj glazbi,
- da konstruiranu glazbenu autentičnost pronalazimo na raznim festivalima i smotrama,
- da se postmoderna glazbena autentičnost nalazi u umjetničkim skladbama pisanim u duhu tradicijskog melosa, a
- da egzistencijalnu glazbenu autentičnost nalazimo u gradnji narodnih instrumenata i suvenira u obliku glazbenih instrumenata, nošnji i sl. za prodaju.

Upravo spoj svih navedenih autentičnosti nude ceste glazbenotradicijskih manifestacija glazbenokulturnog turizma o kojima će se kasnije raspravljati. Međutim, kada govorimo o ponudi *turističke glazbe*, odnosno turističkom proizvodu kojem je osnova glazba, logično je zapitati se žele li turisti tradicionalni i autentični proizvod ili je to nešto čemu teže turistički djelatnici ili možda samo antropolozi i (etno)muzikolozi.

¹⁹ Wang, 1999: 352.

²⁰ Jia, 2009: 65.

3. Glazbenokulturni turizam

Howard Hughes ističe kako se unutar kulturnog turizma može razlikovati umjetnički turizam, turizam naslijeđa i povijesni turizam²¹. Takav razvoj upućuje na širenje koncepta kulture i specijalizaciju interesa unutar toga područja. Ljudi koji su nekad putovali u potrazi za kulturom destinacije danas mogu tražiti određenu vrstu umjetničkog djela, glazbe ili arhitekture²².

Stoga unutar glazbenokulturnog turizma možemo razlikovati glazbenoumjetnički turizam, turizam glazbenog naslijeđa i glazbenopovijesni turizam. Glazbenoumjetnički turizam u smislu posjeta operama i koncertima; turizam glazbenog naslijeđa u smislu upoznavanja tradicijske baštine lokaliteta i glazbenopovijesni turizam kada turist posjećuje određene destinacije zbog znamenitih osoba i povijesnih događaja (mjesto rođenja skladatelja, grob skladatelja, spomen-soba skladatelja) ili glazbenih zdanja (npr. *Opera House* u Sydneyu; Wagnerovo kazalište u Bayrouthu i sl.)²³. Klasifikacija se proširuje radi specijalizacije interesa na glazbenozabavni turizam i glazbenoduhovni turizam²⁴.

Istarske tradicijske manifestacije/smotre/festivali mogu se razvrstati prema specijalizaciji glazbenointeresnog područja posjetitelja na pet podvrsta glazbenokulturnog turizma: turizam glazbene baštine, glazbenopovijesni turizam, glazbenoumjetnički turizam, glazbenoduhovni turizam i glazbenozabavni turizam²⁵. U sljedećim potpoglavljima primijenit ćemo navedenu podjelu na istarska glazbenoumjetnička zbivanja s osvrtom na ona koja imaju tradicijsku vrijednost.

3.1. Glazbenoumjetnički turizam u Istri

Glazbenoumjetnički turizam u Istri obuhvaća koncerte koji se održavaju u gradovima i u selima Istre kao dio kulturne turističke ponude. Veći je broj koncerata na priobalju nego u unutrašnjosti Istre. Mjesto koncertiranja najčešće su crkve, ponekad parkovi ili trgovi, rijetko dvorane. Najdužu tradiciju održavanja koncerata ima Poreč s koncertima koji se održavaju u Eufrazijevoj bazilici, koja je pod UNESCO-ovom zaštitom od 1997. godine. Održavaju se pod nazivom *Koncerti u Eufrazijani*. Dugu tradiciju održavanja opera i drugih glazbenoscenskih djela u ljetnim mjesecima nosi i kulturni spomenik Arena u Puli. U Areni se sve više održavaju koncerti zabavne glazbe koji privlače mlađe generacije, ali se

²¹ Hughes, 2000: 5.

²² Krajnović, Gortan-Carlin, 2007: 471.

²³ Krajnović, Gortan-Carlin, 2007:471.

²⁴ Gortan-Carlin, 2011: 118.

²⁵ Gortan-Carlin, 2011: 118-122.

godišnje organizira i nekoliko reprodukcija klasičnih djela. Iako Pula ima i Istarsko narodno kazalište, glazbeno-scenska djela, odnosno velika vokalno-instrumentalna djela rijetko se nalaze na repertoaru, kako u ljetnom tako i u zimskom razdoblju. U zimskim se mjesecima istarska koncertna scena općenito svode na minimum. Najčešće se organiziraju koncerti oko Božića i Uskrsa. U tu kategoriju svrstavamo i manifestaciju Susreti pjevačkih zborova *Naš kanat je lip*.

3.2. Turizam glazbenog naslijeđa u Istri

Svaki lokalitet specifičan je po svojoj tradiciji, pa tako i po glazbenom naslijeđu. Neka mjesta tu su svoju specifičnost prepoznala, pa je više puta godišnje prezentiraju javnosti. Predvodi Rovinj s bitinadama koje u ljetnim mjesecima predstavljaju publici. Drugi svoje glazbeno naslijeđe obilježe tek jednom godišnje smotrom ili susretom. Tu svakako možemo svrstati sve smotre, susrete i festivale koji donose tradicijsko pjevanje, sviranje i ples te gradnju instrumenata kao obrtnu djelatnost.

3.3. Glazbenopovijesni turizam u Istri

Ističu se glazbenici klasične glazbe koji su rođenjem ili boravkom na području Istre obilježili to područje, a i oni koji su u određenom razdoblju svoga života svojim glazbenim djelovanjem ili djelom zadužili istarsko područje. Dio glazbenopovijesnog turizma jest primjerice Međunarodno orguljaško natjecanje *Andrea Antico da Montona*, koje se iznjedrilo iz međunarodne manifestacije *Organum Histriae*, potom Spomen-soba u rodnoj kući Antonija Smareglje u Puli i Centar za nematerijalnu kulturu Istre (skraćeno CENKI), otvoren 2011. godine u Pićnu.

3.4. Glazbenoduhovni turizam u Istri

Glazbenoduhovni turizam moguće je podijeliti u tri segmenta:

- a) Misa: održava se prema rasporedu župa, a osobito u priobalju održava se na dva ili više jezika (hrvatski, talijanski, njemački). Pjevanje na misi također je višejezično (hrvatski, talijanski, latinski). Na procesijama se pjeva bez instrumentalne pratnje, pa do izražaja dolazi tradicijsko pjevanje lokaliteta. Na staroslavenskom jeziku godišnje se jedanput u Lanišću pjeva glagoljaška misa.

- b) Organizacija glazbenih manifestacija duhovnog sadržaja. Takva je npr. *Maša po starinski* u Sv. Petru u Šumi²⁶, koja njeguje starocrkveno pučko pjevanje.
- c) Indirektni glazbeni sadržaji kao što su: orgulje u crkvama²⁷, instrumenti na slikama i freskama²⁸ ili primjerice: crkvena zvona²⁹.

3.5. Glazbenozabavni turizam u Istri

Zabavna glazba izvodi se na otvorenome u smislu koncerata ili kao dio neke manifestacije te u zatvorenom prostoru, u diskotekama, restoranima i sl. Od Zlatičevih zapisa do danas domaća riječ ušla je u zabavnu glazbu te postoji i „naša vlastita zabavna glazba“³⁰. Regionalno gledajući, u „našu (istarsku) vlastitu zabavnu glazbu“ spadao bi ČA-val, Istarska šansona, produkcija MIK-a i *World music/etno-jazz*. Na istarskom području sve više maha uzima zabavni sadržaj klapskog pjevanja koji teritorijalno i povijesno pripada dalmatinskoj tradicijskoj glazbi.

4. Istarske tradicijske manifestacije – ponuda

Na osnovi navedene podjele usredotočit ćemo se na turizam glazbenoga naslijeđa. Osvrnut ćemo se pretežno na hrvatsku (ali i na talijansku i slovensku) tradicijsku glazbenu baštinu koja je prisutna na istarskome poluotoku te je pove-

²⁶ Iako nosi istarski naziv *Maša po starinski*, misa koja se održavala na jednodnevnoj manifestaciji u Sv. Petru u Šumi nije bila istarskoga porijekla: Prvu *Mašu* izveli su gradišćanski Hrvati iz Frakanave (Austrije), <http://www.svpetarusumi.hr/novosti/132/MASA-PO-STARINSKI/MASA-PO-STARINSKI.aspx>, 24.12.2010., drugu je izveo župni zbor iz Punta na otoku Krku, <http://www.glasistre.hr/kultura/vijest/97953>, 24.12.2010., a treću crkveni pučki pjevači crkve sv. Jurja iz Desne (Metković), <http://www.svpetarusumi.hr/novosti/292/Masa-po-starinski-2010/Masa-po-starinski-2010.aspx>, 24.12.2010. U poslijepodnevnom satima na trgu ispred crkve održava se *Smotra starocrkvenog pučkog pjevanja* na kojoj nastupaju crkveni pučki zborovi, vokalne skupine i pučki pjevači.

²⁷ Radole, 1969; Dragojević, 1999; Gamboc, ur. 1999, 2000, 2001; Gortan-Carlin, 2005.

²⁸ Kos, 1970.

²⁹ „Među najstarijim je zvonima i zvono župne crkve u Sovinjaku u Istri na Bužeštini, što ga je izlio majstor *Manfredin* 1317. godine.“ (Grković, 2010; Kovačić, 2009: 79-94). „Prekjučer je sve počelo potmulim kampelanjem s lindarskog zvonika koje se zatim nastavilo svaki puni sat. Naime, zainteresirani su posjetitelji mogli isprobati kampelati, a tomu su ih podučili Vito Stefanuti i Boris Mišon.“ (Dagostin, 2009). „A kako za glazbu tu nisu bili potrebni uobičajeni instrumenti tako tog dana u starom gradu Lindaru nije bio potreban ni sat - vrijeme su odbrojavala zvona sa zvonika župne crkve sv. Mohora i Fortunata, i to svaki puni sat drugačijom melodijom, kampelanjem - zračnim izvođenjem melodije batom zvona - predstavili su se zvonari iz više mjesta diljem Istre.“ (Krizman, 2010).

³⁰ Fond DAPA 829 Rukopisna ostavština Slavka Zlatića 1910 – 1913.

zati s festivalima koji se odvijaju tijekom godine, a najviše tijekom turističke sezone. Istarske glazbene festivale/smotre/manifestacije povezujemo mrežom „ceste glazbenotradicijskih manifestacija“.

U Istri postoje mnogobrojne više ili manje uspješne manifestacije koje su za služne za očuvanje, popularizaciju i revalorizaciju istarske tradicijske baštine i stvaralaštva kroz glazbu i ples. Svojim kvalitetnim i stručnim radom sve su prihvatljivije kao turistička atrakcija i autohtona ponuda. Jedna od najdugotrajnijih manifestacija jest i *Smotra narodne glazbe i plesa Istre*. Započela je 1966. godine na poticaj etnomuzikologa Slavka Zlatića, a uz pomoć Renata Pernića i Radija Pule. Prva *Smotra narodne glazbe i plesa Istre* održana je u Motovunu. Iste se godine organiziraju lokalne smotre glazbenog folklor na širem području Buzeta, Pazina, Poreča, Rovinja, Pule i Labina. „Najbolji ili najizvorniji izvođači bivaju odabrani s tih lokalnih smotri za nastup na središnjoj – sveistarskoj smotri, koja se svake godine do 1981. (osim 1972., kad je bila u Svetvinčentu) održavala u Motovunu“³¹. Godine 1981. održana je u Labinu, a svake se sljedeće godine premještala iz jednog mjesta u drugo (Buzet, Pazin, Poreč, Medulin, Žminj, Novigrad, Labin, Roč, Sveti Petar u Šumi, Sveti Lovreč, Rovinj, Barban, Cerovlje, Pula...). Lokalne smotre najčešće su organizirane u rano ljetno, dok bi središnja smotra bila sredinom kolovoza.³²

Prisutnost korištenja istarskih izvornih/autentičnih elemenata možemo naći u svim žanrovima glazbe, pa tako i u organiziranim festivalima. U tablici br. 1 donosimo popis specijaliziranih smotri, odnosno manifestacija koje se organiziraju u Istri, a vezane su – ili se to trude biti – uz tradicijsku glazbu Istre.

Festivali su mjesta na kojima se predstavlja određeni žanr događanja. U Istri postoji cijeli niz festivala; jednodnevnih ili višednevnih, natjecateljskih s nagrađivanjem na temelju ocjene stručnog žirija ili bez ocjenjivanja, a s ciljem da se jednom godišnje okupe radi izmjenjivanja iskustva i druženja. Jednodnevne festivale na kojima se želi predstaviti veći broj izvođača ne- natjecateljskog karaktera nazivamo smotrama.

³¹ Pernić, 2004: 94.

³² Zanimljivo je da je sve veći broj izvođača koji nemaju potrebu oblačiti se u tradicijsku odjeću. Razlog tome vidimo ponajprije u mladim izvođačima, koji tradicijsku odjeću ne vide kao dio svoje svakodnevice već kao nešto što se nalazi u muzeju, dok je glazba u obliku i vokalnog i instrumentalnog izvođenja više prisutna. Zanimljivo je da i djevojke (što nije uobičajeno) sviraju tradicijske instrumente, npr. *mih*, te se i u tom obliku uvodi inovacija u narodne običaje.

Tablica 1: Glazbenotradicijske manifestacije u Istri

Naziv manifestacije	Mjesto održavanja	Vrijeme održavanja
OkarinaFest	Kaštelir	travanj
Meh na srcu	Raša	travanj
Zasopimo na organić	Gračičće	svibanj
Susret limenih glazbi Istre	Buje	svibanj
Zarozgajmo na Čičariji	Lanišće	svibanj
Naš kanat je lip	Poreč	lipanj
Zlatna sopela	Poreč	lipanj
Z vijulini soppu muškardini	Hum	lipanj
Bajsi u Draguču	Draguč	lipanj
Nadalinu u pohode	Pagubice	lipanj
Zasopimo i zakantajmo po stare užance	Boljun	lipanj
Susret sastava tradicionalne glazbe „Gunjci i piščaci“	Marušići	srpanj
Armonike zad kaštela	Žminj	srpanj
Kršonski pir	Kršan	srpanj
Maša po starinski	Sveti Petar u Šumi	kolovoz
Smotra narodne glazbe i plesa	razna mjesta u Istri	kolovoz
Leron	Vodnjan	kolovoz
Zakantajmo istrijske kante	Barat	rujan
Subotina po starinski	Buzet	rujan

Izvor: Gortan-Carlin i Orlić, autorski rad.

Postoje različite smotre:

- Smotre koje promiču tek jedan instrument. To su: Međunarodni susret svirača dijatonskih harmonika *Z armoniku v Roč*, Međunarodni susret svirača bajsa *Bajsi u Draguču*, Susret svirača harmonika *Armonikin pir - zad kaštela* u Žminju ili Susret svirača na usnim harmonikama *Zasopimo na organić* u Gračiću i najmlađi – *OkarinaFest* u Kašteliru.

- Smotre koje promiču više tradicijskih instrumenata: Susret istarskih svirača na mehu, dvojnicama, šurlama i sopelicama *Meh na srcu* u Raši, u povodu blagdana zaštitnika sv. Antuna (13. lipnja) održava se Susret svirača tradicijske glazbe *Nadalinu u pohode* u Pagubicama, Susret svirača violine i drugih glazbala gunjaca *Z vijulini soppu muškardini* u Humu, *Susret sastava tradicionalne glazbe „Gunjci i piščaci“* u Marušićima.

- Smotre koje promiču pjevanje i sviranje. To su primjerice: Smotra tradicijske glazbene baštine sjeverne Istre *Zarozgajmo na Čićariji* u Lanišću, koja je prerasla u smotru izvorne vokalne baštine Hrvatske, a održava se od 2008. zadnje nedjelje u svibnju. Tu spada i Susret svirača i pjevača istarske tradicijske glazbe *Zasopimo i zakantajmo po stare užance* u Boljuni koji se održava krajem lipnja te već spomenuti najstariji festival, centralna *Smotra narodne glazbe i plesa Istre*.

- Smotre koje promiču pjevanje: *Zakantajmo istrijanske kante* u Baratu.

Osim smotri istarske tradicijske glazbe, u Istri nailazimo i na različite festivale:

1. Festivali koji promiču klapsko pjevanje: npr. Festival istarskih klapa i vokalnih skupina *Pivajući sva smo blaga stekli* u Buzetu³³. Inače, fenomen klapa, koje zapravo pripadaju dalmatinskoj tradiciji, u Istri je novijeg datuma i poprima sve veći mah.

2. Festivali koji promiču limene bande koje pripadaju novijoj tradiciji istarskih, ali i drugih prostora: npr. *Susret limenih glazbi Istre* u Bujama.

3. Međunarodni festivali folklor, kao što su: *Leron* u Vodnjanu ili Mediteranski folklorni susret *Zlatna sopela* u Poreču. Na njima se predstavljaju folklorne skupine iz zemlje i inozemstva.

Zanimljiv festival umjetničke glazbe na kojem je gotovo jedina propozicija za sudjelovanje izvođenje skladbe skladane u duhu istarske tradicijske glazbe, što se postiže korištenjem tzv. istarske ljestvice, jest Susret pjevačkih zborova *Naš kanat je lip*.

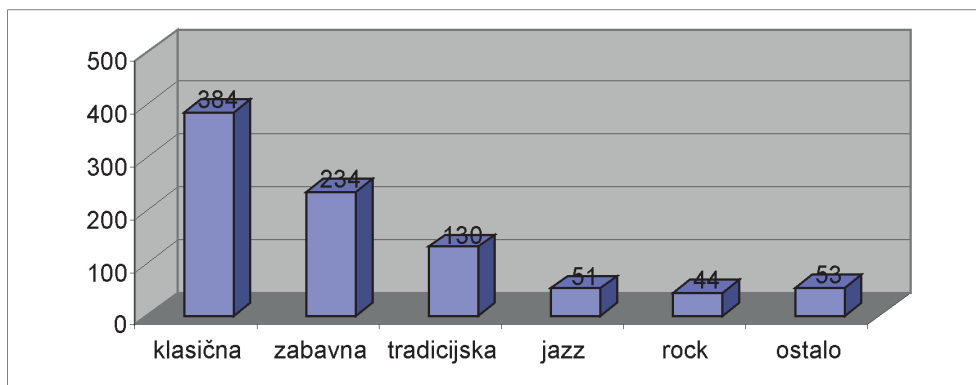
U sklopu duhovne glazbe postoji festival *Maša po starinski* u Sv. Petru u Šumi, gdje se izvode starocrkveni pučki napjevi.

5. Istraživanje glazbenih želja turista – potražnja

Unatoč raznolikoj ponudi važno je znati i što to turisti žele u glazbenom doživljaju. Stoga je tijekom ljetnih mjeseci 2008. i 2009. godine za potrebe pisanja

³³ „Festival istarskih klapa i vokalnih skupina, dvodnevna je natjecateljska godišnja priredba na kojoj nastupaju klape i pjevačke skupine. Održava se od 1998. godine u Buzetu posljednjeg vikenda u ožujku. Nastao je iz Susreta klapa Istre i Primorja “Pivajući sva smo blaga stekli”, kojega su 1994. godine utemeljili Turistička zajednica Grada Buzeta i Pučko otvoreno učilište “Augustin Vivoda” Buzet. Na festivalu nastupaju ženske i muške klape i pjevačke skupine, raspoređene u večer ženskih, odnosno večer muških klapa. Pravo natjecanja imaju samo klape i pjevačke skupine iz Istre. Svaka od njih izvodi po dvije pjesme. Festivalski repertoar obuhvaća dalmatinske klapske pjesme s Omiškog festivala, harmonizacije napjeva s elementima glazbenog i izvanglazbenog izričaja Istre, Kvarnera i Hrvatskoga primorja te autorske skladbe. Najviše skladbi koje se izvode na Festivalu istarskih klapa pripada skupini dalmatinskih klapskih pjesama.” (Marić, 2012).

doktorske disertacije³⁴ načinjena ekspertiza s istraživanjem glazbenoga auditorija, koja potvrđuje da turisti žele čuti, vidjeti i doživjeti autentično, lokalno, autohtono. Anketirano je sveukupno 488 posjetitelja glazbenih događanja (koncerata, susreta i smotri), od toga 289 inozemnih gostiju. Od 199 anketiranih hrvatskih građana, 161 je bio iz Istre. Izraženo u postocima: 41% tuzemnih i 51% inozemnih glazbenih recipijenata. Ispostavilo se da glazbeni recipijenti najviše slušaju klasičnu glazbu (79%), potom zabavnu (48%), tradicijsku (27%), jazz (10%), rock (9%) i drugu, kao što je: alternativna, blues, duhovna, house, latino, metal, mjuzikl, opera, orijentalna, soul, RnB i zborna glazba (slika br. 1). Od 130 anketiranih koji preferiraju tradicijsku glazbu, 64% je inozemnih gostiju, što je 17 % sveukupno anketiranih glazbenih recipijenata.

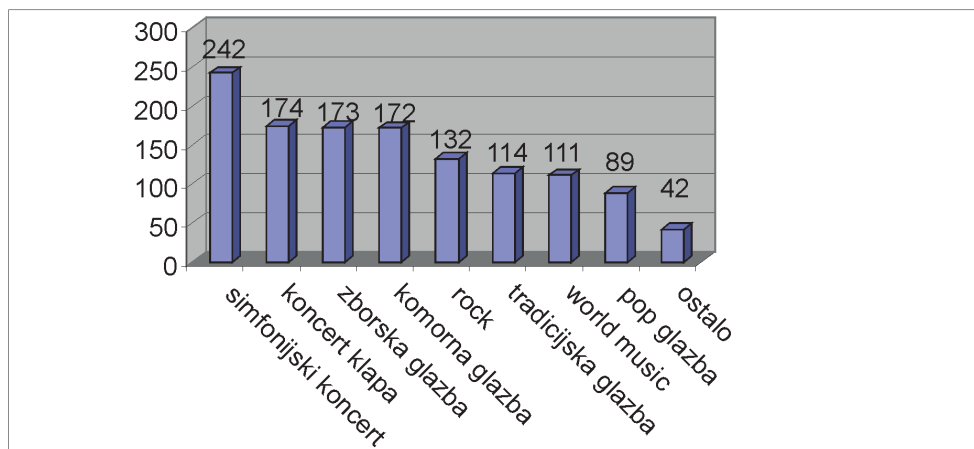

Slika 1: Preferiranje glazbenog žanra

Izvor: Gortan-Carlin, osobno istraživanje.

Od koncerata preferiraju: simfonijske koncerte (50%), koncert klapa (36%), zbarsku i komornu glazbu (35%), rock (27%), glazbu svijeta /world music i tradicijsku glazbu (23%), a 18% rado bi otišlo i na koncert pop banda (slika br. 2). Među glazbenim recipijentima (111) koji preferiraju world music jest 52% inozemnih gostiju, a od 114 ispitanika koji se opredjeljuju za tradicijsku glazbu 62% čine inozemni recipijenti.

³⁴ Gortan-Carlin, 2011.

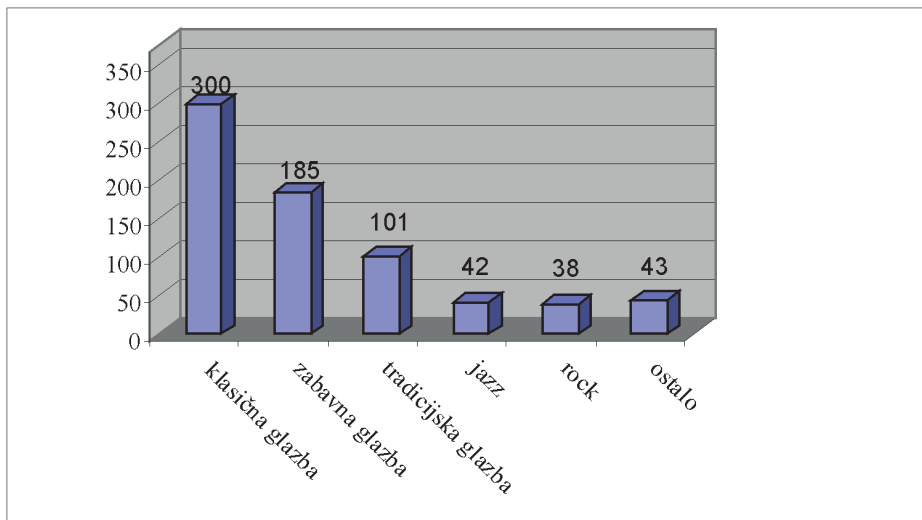
Slika 2: Preferenca vrste koncerta

Izvor: Gortan-Carlin, osobno istraživanje.

Od 37% anketiranih ispitanika, trećina glazbenih recipijenata zna pjevati istarske pjesme (33%) – od toga je 14% inozemnih recipijenata, 18% pleše istarske plesove, od toga je 6% inozemnih gostiju, a tek 7% svira neki istarski instrument, od toga 3% inozemnih ispitanika. No, 70% anketiranih željelo bi naučiti pjevati, svirati ili plesati istarske plesove. Od toga, rado bi plesalo 31% ispitanika (od toga 21% inozemnih), pjevalo bi istarske pjesme 24% ispitanika (od toga 23% inozemnih), a istarske instrumente sviralo bi 11% ispitanika (od toga 8% inozemnih).

Recipijenti žele na koncertima slušati veći broj skladbi istarskih skladatelja. Istraživanje korelacije između stilske preferencije i želje za poznavanjem istarske glazbe (slika 3) kazuje da glazbeni recipijenti (376) koji su odgovorili da bi rado slušali veći broj istarskih skladatelja (77%), a time i istarske glazbe, preferira klasičnu (80%), zabavnu (49%), pa tradicijsku glazbu (27%).

Slika 3: Korelacija stilskih preferencija i želje za poznavanjem istarske glazbe

Izvor: Gortan-Carlin, osobno istraživanje.

Istraživanje potvrđuje da inozemni turisti koji posjećuju glazbene događaje tijekom odmora, ali i tuzemno stanovništvo također, žele naučiti pjevati, plesati ili svirati, odnosno žele čuti, doživjeti, naučiti nešto što je izvorno, autohtono u destinaciji u kojoj borave.

Na temelju pozitivnih iskustava Odjela za turizam Istarske županije koji nudi turističke proizvode u smislu ceste vina ili kasnije pokrenutih cesta maslinovog ulja³⁵ te na temelju analize i ukazane potrebe na koju ukazuje provedena anketa, otvara se mogućnost organizacije i stvaranja glazbenoturističkog *branda* „istarske ceste glazbe“. Ceste glazbe mogu se sagledati u odnosu na sadržaj, pa bi se u tom slučaju podvrsta ceste glazbenih tradicijskih manifestacija (slika 4) sastojala od mreže manifestacija s glazbenotradicijskim sadržajem, a bila bi rasprostranjena po cijelom poluotoku.

³⁵ „Ceste maslinovog ulja možemo smatrati potencijalno izuzetno atraktivnim turističkim proizvodom. Obzirom na pozitivna iskustva na polju vinskih cesta i dr. razvojnih projekata, uvjereni smo da će i ceste maslinovog ulja Istre polučiti konkretne i mjerljive rezultate. Kada govorimo o cesti maslinovog ulja, onda prvenstveno podrazumijevamo jedno zaokruženo maslinarsko područje koje u sklopu ceste maslinovog ulja ima maslinarske itinerere, odnosno punktove. Osnovni zadatak svakog maslinarskog itinerera jest promocija maslina, maslinova ulja i proizvoda od maslina te njegova turistička prezentacija koja se sastoji u revalorizaciji, razvoju i njezi maslinarstva u Istri.“ Iz: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=317>; 23.4.2012.

Slika 4: Ceste glazbenih tradicijskih manifestacija

Izvor: Gortan-Carlin i Orlić, autorski rad.

S obzirom na to da su navedene glazbene manifestacije vremenski raspoređene od travnja do rujna, zahvaljujući njima moguće je proširiti turističku kulturnu sezonu, iako su ipak „glavna“ turističko-glazbena zbivanja okrenuta špici turističke sezone u ljetnim mjesecima.

***

Više je pitanja koja se nužno nameću: gubi li prvobitna autentičnost na snazi ako se nudi turistima ili je upravo turistička ponuda održava na životu, žele li turisti fingiranu autentičnost ili onu „pravu“ i mogu li je uopće naći?

Smatramo da su očuvanje tradicijskog i turizam reciprocno ovisni. Nagli razvoj turizma bitno je pridonio očuvanju tradicijske glazbene i plesne baštine, i to iz dva razloga:

- direktna posljedica turizma jest naglo bogaćenje stanovništva i otvaranje prema svjetskim trendovima čuvanja žive tradicije i reinterpretiranja tradicije,
- oživljavanje tradicijske glazbene baštine kao turističke atrakcije.

S istaknutim se tezama slaže i etnomuzikolog Roberto Starec, koji također smatra da je očuvanje istarskoga glazbenog folkloru omogućeno zahvaljujući naglom razvoju turizma koji donosi ekonomski prosperitet istarskog poluotoka³⁶. Danas su, osim sunca i mora, folklor, tradicija i izvornost nezaobilazni dio turističke ponude Istre. Glazba je jedan od čimbenika koji u procesu identifikacije u suvremenoj Istri preuzima ulogu naglašavanja jedinstva njezinih stanovnika, te je kao takva sposobna zainteresirati turiste.

Kao što se vidi iz navedenih podataka, sve je veći broj glazbenih manifestacija koje se održavaju u ljetnim mjesecima, a nemali broj njih potpomažu i gradske/mjesne turističke zajednice. Također, kulturnoumjetnička društva koja njeguju tradicijski vokalni, plesni i instrumentalni izričaj nastupaju po hotelima, terasama turističkih objekata, kampovima i turističkim naseljima. Često su i prateći sadržaj turističkim i seoskim feštama, ali i tradicionalnim antifašističkim skupovima, što ukazuje na to da i žitelji Istre imaju potrebu za tradicijskim glazbenim stvaralaštvom, što se također ne smije zanemariti. S druge strane, u kandidaturi za UNESCO-ovu listu³⁷ tražili su se, između ostalih, i podaci o mogućim prijetnjama nestajanja dotičnoga tradicijskog izričaja. Navedeno je da je

³⁶ Starec, 1999: 104.

³⁷ Kandidatura pod nazivom *Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja* prihvaćena je i uvrštena u UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2009. godine.

jedna od mogućih prijetnji, uz klimatske promjene ili onečišćenje, gospodarskom ili tehnološkom razvoju i turizam³⁸.

6. Zaključak

Sve se češće čuje glas struke etnologa/etnomuzikologa/etnokoreologa koji smatraju da smotre folklora i druge slične manifestacije ne predstavljaju pravi, izvorni, autentični izričaj. Ne slažu se ni s inzistiranjem na točno određenom načinu izvođenja smatrajući da je taj način nasilno i od pojedinca izdvojen izričaj iz tradicijskog konteksta.

O autentičnosti smo dovoljno raspravljali, a zaključak vrijedi i za glazbeno tradicijsko stvaralaštvo. Tradicijska glazbena umjetnost odiše improvizacijom i kontekstom; od izrade instrumenta do vrste tla na kojem se pleše. Čuvanje kroz različite manifestacije, smotre folklora i nastupe na pozornicama jednako je legitimno kao i snimanje izvođača dok pjevaju sa svojim susjedom nedjeljom u gostionici (*oštariji*); ili nakon objeda za vrijeme mjesne *fešte*; ili namješteno ispred magnetofona/diktafona; ili u glazbenom studiju. Narodna umjetnost funkcionira na više razina.

Folklorna scena i nastup na pozornici, odnosno druga egzistencija folklora sve više poprima obilježja prve razine – razine izvornoga, autentičnoga. Jer i ti suvremeni izvođači na drugačiji način i s drukčijim osjećajima i poticajima stvaraju suvremeni scenski folklor³⁹, koji u Istri djeluje preko folklornih društava od kraja 40-ih godina prošloga stoljeća. Je li cilj očuvanja nematerijalne kulturne baštine, odnosno žive baštine, balzamirati tu istu baštinu ili joj dopustiti da živi svojim suvremenim tijekom? Poput govora, koji je živi element, ni ples ni glazba nisu izolirani u malom selu koje nema doticaja sa stranom kulturom, kulturom drugih. I govor i glazba i ples mogu se danas s lakoćom, preko suvremenih medija, zabilježiti i pohraniti u muzeje, arhive i druga čuvališta, a živoj baštini dopustiti da se razvija pod različitim utjecajima pojedinca, želje grupe ili vanjskih sila. Već smo više puta ustvrdili da se glazbeni izričaj mijenjao u Istri, pa ga već i sada laički dijelimo na stari (netemperirani), novi (temperirani) i suvremeni (popularni), koji ima samo elemente folklornih obilježja.

Etnokoreolog Tvrtko Zebec govori o strahu od promjena koje donose oni drugi (u našem istraživanju to mogu biti i turisti), te na primjeru izučavanja krčkih tanaca dokazuje da oni koji unose promjene nisu isključivo *outsideri* već su pone-

³⁸ Marušić, 2004: 195.

³⁹ Zebec, 2004: 34.

kad i *insideri*. Postavlja pitanja tko je taj koji odlučuje tko su *outsideri* i *insideri* i tko odlučuje koji su to štetni utjecaji⁴⁰. Što se to danas u folklornom izričaju smatra autentičnim, što reprezentativnim, tko stvara suvremeni folklor, tko ga i kako procjenjuje i tumači te kako se stvara i oblikuje javno mnijenje o njemu⁴¹? Zebec, prema Ceribašić, navodi da se izvornost, autentičnost, tradicija i naslijeđe ne mogu objasniti kao praostatak prošlosti u sadašnjosti. Naime, radi se o načinima na kojima se određuje i osjeća vlastito izvorište i gradi vlastiti identitet uz pomoć predodžba, poimanja i osjećaja o tome kako su živjeli naši preci, što može i kolidirati sa zbiljom njihova načina života⁴². Većina današnjih znanstvenika i stručnjaka ukazuje na višeslojnost tradicijskoga glazbovanja, na neminovnost preplitanja staroga s novim sadržajem; ukazuju na kontinuitet promjena u glazbenim tradicijama kroz repertoar, stilove, načine izvođenja i kontekste izvođenja, te na uloge i funkcije glazbe u zajednici. Glazbi i plesu ne treba pristupiti samo „...kao nizu strukturnih osobina nego kao *ljudskom izrazu*, koji počiva na samoidentifikaciji nositelja, stvaratelja, izvođača, posrednika, poklonika, slušatelja i inih mogućih sudionika određene glazbene ili plesne tradicije, na njihovu vlastitu osjećaju o tome što je njihova tradicija, s kim je dijele, tko im je svojta, a tko stranci“⁴³. Predmet se interesa prenosi sa samog čina izvođenja na izvođače, koji u odnosu s drugim i ovisno o situaciji mijenjaju svoj „nastup“ poput identiteta.

Upravo je odnos s drugima, odnosno susret s drugima, naše osnovno polazište u definiranju turizma i glazbenog turizma, ali i autentičnosti u turizmu.

Ceste glazbenotradicijskih manifestacija dakle podvrsta su istarskih glazbenih cesta, koje se u turističkoj destinaciji mogu razviti kao atraktivnost od već postojećih atrakcija, nudeći sadržaje koje recipijenti glazbenih sadržaja traže u sklopu sveukupnog doživljaja. Da bi ceste glazbenotradicijskih manifestacija postale glazbenokulturni turistički proizvod, potrebno je izgraditi specifičnu marketinšku strategiju i prema njoj planirati odgovarajuće aktivnosti sukladno potrebama pojedinih segmenata tržišta. Pri tome je sveukupni turistički glazbeni doživljaj ili atrakcija uvjetovan trenutačnim autentičnim odnosom domicilnog stanovništva i njegovih gostiju, bili oni odvojeni pozornicom ili zajednički glazbovali iza nje.

⁴⁰ Zebec, 2004: 34.

⁴¹ Zebec, 2002: 93.

⁴² Zebec, 2002: 93.

⁴³ Ceribašić, 2004: 21.

Literatura i građa

Građa:

1. Državni arhiv u Pazinu:
- Fond HR DAPA 829 Rukopisna ostavština Slavka Zlatića 1910 – 1993., kut. 11.
2.4.5.4.9. Organizacija muzičkog života u Istri 1980.

Literatura:

1. Aime, Marco. 2007. „Un’ antropologia dell’inncontro“. *La ricerca folklorica*. 56: 3-6.
2. Ceribašić, Naila. 2004. „Zaštita tradicijskog glazbovanja: Uvod“. U: *Zaštita tradicijskog glazbovanja/Istarski etnomuzikološki susreti 2003*. Naila Ceribašić, ur. Roč: Kud „Istarski željezničar“. 19-28.
3. Dagostin, Anđelo. 2009. „Lindarska fešta pres štrumienti: Svatko može naučiti svirati, plesati i pjevati“. *Glas Istre*, 5. svibanj 2009. 23.
4. Demonja, Damir. 2006. „Institucija mreža kulturnog turizma“. U: *Etnologija i kulturni turizam= Ethnology and cultural tourism*. Tihana Petrović Leš i Tomislav Pletenac, ur. Zagreb: Filozofski fakultet, 11-15.
5. Dragojević, Slađan. 1999. *Fotografije 1999: Dani orgulja u Istri*. Katalog. Umag: Lifestyle.
6. Dulčić, Ante i Lidija Petrić. 2001. *Upravljanje razvojem turizma*. Zagreb: Mate.
7. Gamboc, Vedrana, ur. 1999. *Dani orgulja u Istri: Portreti kraljice*. Programska knjižica. Umag: Lifestyle.
8. Gamboc, Vedrana, ur. 2000. *Dani orgulja u Istri: Umag-Umago 3. – 10. 9. 2000*. Programska knjižica. Umag: Lifestyle.
9. Gamboc, Vedrana, ur. 2001. *Dnevi orgel v Istri*. Programska knjižica. Portorož: Avditorij.
10. Gortan-Carlin, Ivana Paula. 2005. *Glazbeni život Poreča i okolice 1880.-1918*. Mag. rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
11. Gortan-Carlin, Ivana Paula. 2011. *Glasba istrskih sodobnih skladateljev na prehodu v 21. stoletje in njena vloga v regionalnem turizmu*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta - Oddelek za muzikologijo.
12. Grković, Sanja, prir. 2010. „Zvona/cinkuši/kampane: Slava glasu nebeskom (tradicijski obrt zaognut duhom)“. <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=2361>
13. Hughes, Howard. 2000. *Arts, Entertainment and Tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
14. Jelinčić, Danijela Angelina. 2010. *Kultura u izlogu*. Zagreb: Meandermedia.

15. Jelinčić, Danijela Angelina. 2006. „Turizam vs. Identitet“. *Etnološka istraživanja* 11: 161-208.
16. Jia, Hongyan. 2009. „Stvaranje destinacija književnog turizma“. *Turizam*. 57/1: 65-79.
17. Kos, Koraljka. 1970. „The Depiction of Musical Instruments in Mediaeval Istrian Mural Paintings“. *Arti musices*. Sp. issue 1: 77-97.
18. Kovačić, Mojca. 2009. „Kampananje, slavljenje, luncijanje, trnačenje: etnomuzikološko istraživanje svirke na zvonima u nekim mjestima u Hrvatskoj uz usporedbu s pritrkavanjem u Sloveniji“. *Narodna umjetnost*. 46/2: 79-94.
19. Krajnović, Aleksandra i Ivana Paula Gortan-Carlin. 2007. „Possibilities of music heritage tourist valorization – an example of Istria“. *Tourism and Hospitality Managment*, 13/2: 469-482.
20. Krizman, G. 2010. „Glazba na zvona i škrgetalnice“. http://www.biskupija-porecko-pulska.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=237&Itemid=0.
21. Kušen, Eduard. 2002. *Turistička atrakcijska osnova*. Zagreb: Institut za turizam.
22. Marić, Mirna. 2012. „Festival istarskih klapa ‘Pivajući sva smo blaga stekli’“. <http://www.poubuzet.hr/index.php?id=manifestacije>.
23. Marušić, Dario. 2004. „Istarski etnoglazbeni mikrokozmos: Izvještaj o sadržaju kandidacijskog spisa“. U: *Zaštita tradicijskog glazbovanja/Istarski etnomuzikološki susreti 2003*. Naila Ceribašić, ur. Roč: Kud “Istarski željezničar”. 195-200.
24. Olsen, Kjell. 2002. „Authenticity as a concept in tourism research“. *Turist studies*. Vol.2 (2): 159-182.
25. Pernić, Renato. 2004. „Čuvarica glazbene baštine“. *Franina i Jurina 2005*. 93-94
26. Radole, Giuseppe. 1969. *L'Arte organaria in Istria*. Bologna: Casa editrice Prof. Riccardo Patron.
27. Simonica, Allesandro. 2004. *Turismo e societa complesse. Saggi antropologici*. Roma: Meltemi.
28. Starec, Roberto. 1999. „The Three Goats: Ethnic Group, Political Borders and Regional Identity in Istria“, U: *New Countries, Old Sounds? Cultural Identity and Social Change in Southeastern Europe*. Bruno B. Reuer, ur. Munchen: Verlag Sudostdeutsches Kulturwerk.
29. Šišović, Davor. 2010. „Maša po starinski: Obnova najsnažnije tradicije i naših korijena“. <http://www.svpetarusumi.hr/novosti/132/MASA-PO-STARINSKI/MASA-PO-STARINSKI.aspx>
30. Vukonić, Boris. 1994. *Turizam ususret budućnosti*. Zagreb: Ekonomski fakultet.
31. Vukonić, Boris i Ksenija Keča. 2001. *Turizam i razvoj. Pojam, načela, postupci*. Zagreb: Ekonomski fakultet.

32. Vukonić, Boris i Nevenka Čavlek, ur. 2001. *Rječnik turizma*. Zagreb: Masmedia.
33. Wang, Ning. 1999. „Rethinking autencity in tourism experience“. *Annales of Tourism Reaserch*. 26/2: 349-70.
34. Zebec, Tvrtko. 2004. “Catch-as-catch-can: An Uncatchable Dance/Life“, U: *Zaštita tradicijskog glazbovanja/ Istarski etnomuzikološki susreti 2003*. Naila Ceribašić, ur. Roč : Kud “Istarski željezničar”, 29-34.
35. Zebec, Tvrtko. 2002. Izazovi primijenjene folkloristike i etnologije. *Narodna umjetnost*. 39/2: 93-110.
36. <http://www.glasistre.hr/kultura/vijest/97953>, 24.12.2010.
37. <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=317>; 23.4.2012.
38. <http://www.svpetarusumi.hr/novosti/292/Masa-po-starinski-2010/Masa-po-starinski-2010.aspx>, 24.10.2010.

Ivana Paula Gortan-Carlin

Ivona Orlić

Supply and Demand for Authenticity in Music and Tourism of Istra: Traditional Music Roads

Summary

In this paper, the authors pay special attention to traditional music and festivals held in Istria. They raise the question of originality/authenticity of certain festivals. On the basis of the research of music audience, the conclusions are drawn whether tourists look for the authentic, and what music content and genres – and to what level – they wish to be offered at the destination. Based on research, the authors further present models of music itineraries – music roads for the territory of Istria, with regard to each music-interest area (music and art tourism; music and history tourism; music heritage tourism; music and spiritual tourism; music and entertainment tourism), thus creating a musical and tourist brand of Istrian Traditional Music Road. Furthermore, the authors note a trend in organising music events throughout the whole year in order to extend the tourist cultural offer. Interesting to note is the need for music created by the inhabitants of Istria outside the range of tourism, shows and events. The paper tackles the following issues: whether the original authenticity is losing its strength by being offered to tourists or is it the offering that keeps it alive; and whether tourists want a pretend authenticity or the real deal, and can this be found.

Keywords: *authenticity; cultural tourism; music and tourism; traditional music and festivals; music roads; Istrian music.*